

५. आयोजनाको हालसम्मको अध्ययनको अवस्था

सम्पन्न भएका कार्यहरू (Completed Works)	अध्ययन हुन बाँकी रहेका कार्यहरू (Pending Works/Works to be Completed)	लगातार चालू रहेका कार्यहरू (Continuous Works)
१. टोपोग्राफिक सर्भे	१. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन सहितको पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी अध्ययन	१. जल तथा मौसम सम्बन्धी अध्ययन
२. निर्माण सामग्री अध्ययन	२. जलविद्युत सम्बन्धी अध्ययन	२. भूकम्पीय सम्बन्धी अध्ययन
३. कम्युनिकेशन सम्बन्धी अध्ययन	३. बाढी नियन्त्रणबाट हुने फाइदा सम्बन्धी अध्ययन	
४. सिंचाई सम्बन्धी अध्ययन	४. हिमताल फुटदा हुने अकस्मात बाढी सम्बन्धी अध्ययन (GLOF Study)	
५. जलपरिवहन मार्ग सम्बन्धी अध्ययन	५. भौगर्भिक अध्ययन (सप्तकोशीमा जम्मा ३०२९ मिटरको २३ वटा स्थानमा ड्रिलिङ् र ६०० मिटरको १ स्थानमा ड्रिप्टिङ्, सुनकोशी तथा कमलामा जम्मा ११८३ मिटरको १२ स्थानमा ड्रिलिङ् र जम्मा १७० मिटरको ४ स्थानमा ड्रिप्टिङ्)	
६. भौगर्भिक अध्ययन (सप्तकोशीमा १२५८ मिटर ड्रिलिङ्, सुनकोशीमा ७३१ मिटर ड्रिलिङ् र कमलामा ८१८ मिटर ड्रिलिङ्)		

६. आगामी कार्ययोजना

संयुक्त जलस्रोत समिति (जे.सि.डब्लु.आर.) को नवौँ बैठकको निर्देशन अनुसार नेपाल - भारत संयुक्त विज्ञ टोलीको सत्रौँ बैठकबाट मुख्यतः आयोजनाको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदनलाई अन्तिम स्वरूप प्रदान गर्न भौगर्भिक अध्ययन, वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन र पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना अध्ययन, बाढी नियन्त्रणबाट हुने फाइदा सम्बन्धी अध्ययन जस्ता महत्वपूर्ण बाँकी अध्ययन कार्यहरूलाई प्राथमिकिकरण गरी हालै थप भएको समय अवधि अनुसार ३० महिना (२०२६ मार्च ३१) भित्र सम्पन्न गर्ने कार्ययोजना बनाइएको छ। यसका साथै प्रस्तावित सिस्ली ब्यारेज प्राविधिक दृष्टिकोणबाट उपयुक्त स्थानमा नरहेकोले सिंचाई विभागको समेत सहमतिमा चतरा आसपासको क्षेत्रमा ब्यारेजको लागि उपयुक्त स्थान छनौट गरी सिंचाई सम्बन्धी अध्ययन गरिनेछ।

आगामी कार्ययोजना बारे स्थानीय बासिन्दालसँग छलफल

७. आयोजनाका सकारात्मक प्रभावहरू

- करिब २२५० मेगावाट क्षमताको विद्युत उत्पादन गृह स्थापना गरी वार्षिक १००९३ मिलियन युनिट उत्पादन गर्न सक्ने।
- सप्तकोशी नदीबाट नेपालको ३.४१४ लाख हेक्टर र भारतको ३.८३६ लाख हेक्टर भूभागमा बाह्रमास सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुनेछ भने सुनकोशी कमला डाइभर्सन मार्फत नेपालको १.७५ लाख हेक्टर भूभागमा बाह्रमास सिंचाई सुविधा उपलब्ध हुने।
- सप्तकोशी बाँधले नेपालको तराई क्षेत्र र भारतको बिहार क्षेत्रमा बाढी नियन्त्रणमा सहजता हुने।
- भूपरिवेष्ठित देश नेपालको लागि समुद्री मार्गको बिकल्पको रूपमा सप्तकोशीको चतराबाट भारतको गंगा नदीसम्म जल मार्ग निर्माण गर्न सकिने।
- बाँध निर्माण पश्चात बन्ने जलाशयलाई पर्यटकीय आकर्षण केन्द्रको रूपमा विकास गर्न सकिने।
- आयोजना निर्माणको समयमा लाखौंको संख्यामा रोजगारी सिर्जना हुने।
- निर्माण अवधिमा र आयोजना सञ्चालन चरणमा यस क्षेत्रको आर्थिक क्रियाकलाप बढ्ने हुँदा स्थानीय उत्पादनले बजार पाउने।
- आयोजना मार्फत सञ्चालन गरिने सामुदायिक सहयोग कार्यक्रमबाट स्थानीय ठाउँमा पूर्वाधार लगायत अन्य सेवा सुविधामा सहजता हुने।
- आयोजनाबाट प्राप्त हुने मुआब्जा बापतको रकमले लगानीको अवसर प्रदान गरी आर्थिक स्तर राम्रो हुने।
- आयोजनाबाट प्राप्त हुने रोयल्टीले प्रभावित स्थानीय तहका साथै देशको कुल गार्हस्थ उत्पादन वृद्धिमा टेवा पुग्ने।
- स्थानीय बासिन्दाहरूलाई आयोजनामा शेयर साभेदारीको अवसर प्रदान हुने।
- जैविक वातावरणमा सकारात्मक प्रभाव पर्ने।
- आयोजनाबाट प्रभावित हुने व्यक्तिहरूलाई व्यवस्थित तवरले पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना हुने।

८. आयोजनाका सम्भावित नकारात्मक प्रभावहरू

- निजी/सार्वजनिक भौतिक सम्पत्तिको नाश हुने तथा जीविकोपार्जनमा नकारात्मक असर पर्न सक्ने।
- आयोजना क्षेत्रमा भू-स्वरूप, परिदृश्य र भू-उपयोगमा परिवर्तन भइ भू-क्षय, पहिरो तथा बाढीले क्षति हुन सक्ने।
- सांस्कृतिक तथा धार्मिक गतिविधि र चालचलनमा परिवर्तन आउन सक्ने।
- वन, सिमसार र अन्य बासस्थानहरू नष्ट भइ जलचर तथा वन्यजन्तुहरू विस्थापित हुन सक्ने।
- बाँध निर्माणले गेग्रानको प्रवाहलाई छेकेर जलाशय भित्र गेग्रान जम्मा गर्दिन्छ जसको कारण जलाशयको क्षमता क्रमशः घट्दै जाने।
- डुबान क्षेत्रहरूमा बसोबास गर्ने समुदायहरूको पुनर्वास हुने हुँदा नयाँ स्थानमा सामाजिक/सांस्कृतिक असर पर्नुका साथै जीविकोपार्जनका लागि चुनौतीहरू थपिन सक्ने।

९. वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन अध्ययन र पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी

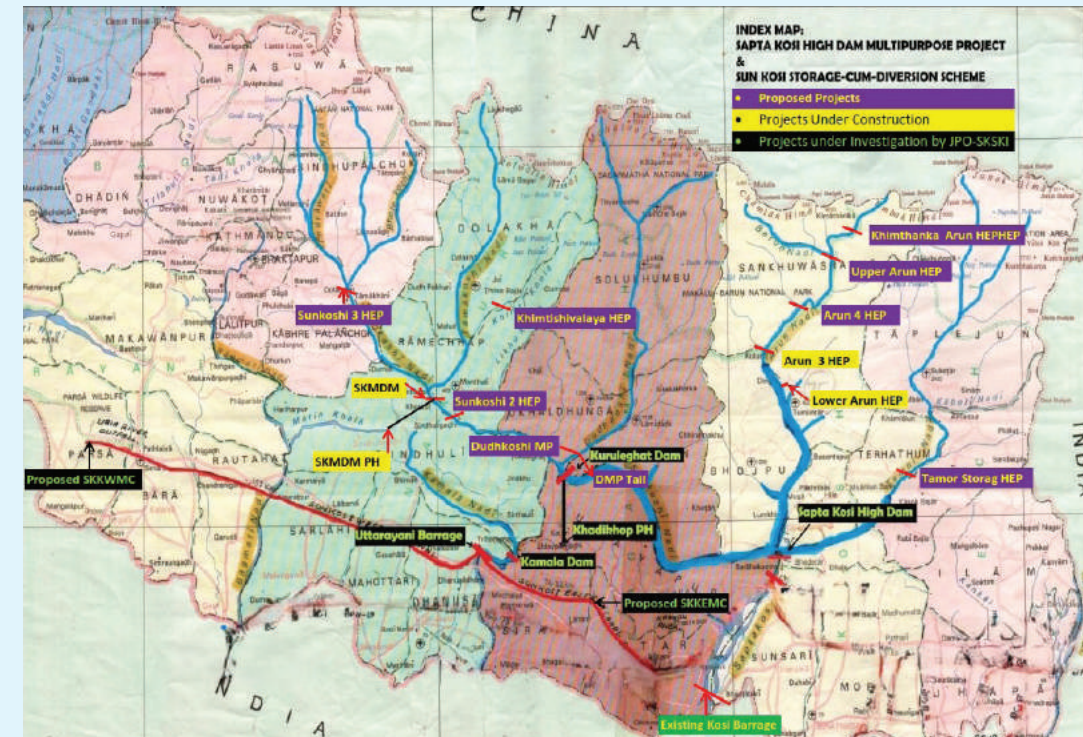
निर्माण सम्बन्धी यस्ता आयोजनाहरूको अध्ययन कार्य अन्तर्गत वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कन र पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी अध्ययन एक महत्वपूर्ण अध्ययन हो। यस अध्ययन अन्तर्गत आयोजनाबाट पर्न सक्ने सबै नकारात्मक प्रभावहरूको अध्ययन गरी यी प्रभावलाई न्यूनीकरण गर्ने उपायहरू खोज्नुको साथै मुआब्जा र पुनर्वास तथा पुनर्स्थापना सम्बन्धी योजना तयार गरिन्छ। मुआब्जा तथा पुनर्वास सम्बन्धी प्रचलित कानून, ऐन तथा नीतिहरू मुख्यतय निम्न बमोजिम रहेका छन्:-

नेपालको संबिधान २०७२ अनुसार सम्पत्तिको हकको सन्दर्भमा संबिधानले नेपालको प्रत्येक नागरिकलाई सम्पत्तिको हकको व्यवस्था गरेको छ। सार्वजनिक हितका लागि राज्यले कुनै पनि व्यक्तिको सम्पत्ति अधिग्रहण गर्दा क्षतिपूर्तिको आधार र कार्यप्रणाली ऐन बमोजिम हुने कुरा उल्लेख गरेको छ।

जग्गा प्राप्त ऐन, २०३४ को दफा ३ र ४ मा नेपाल सरकारले कुनै सार्वजनिक कामको निमित्त कुनै जग्गा प्राप्त गर्न आवश्यक ठहराएमा यस ऐन बमोजिमको मुआब्जा दिने गरी जग्गा प्राप्त गर्न सक्ने व्यवस्था गरेको छ। प्राप्त गरिने जग्गाको मुआब्जा नगदीमा गरिनेछ, यसरी मुआब्जा निर्धारण गर्दा सम्पूर्ण जग्गा पर्ने र केही जग्गा मात्र पर्ने व्यक्तिको हकमा बेगलाबेगै मुआब्जाको दर कायम गर्न सकिने प्रावधान पनि राखिएको छ।

विश्व बैंकको अस्वैच्छक पुनर्वास नीति अनुसार सकेसम्म प्रतिकूल पुनर्वासका प्रभावहरू नपर्ने, प्रभाव पर्ने भएमा न्यूनीकरण गर्ने र न्यूनीकरणका उपाय अवलम्बन गर्न जीविकोपार्जन र आय आर्जन क्षमतालाई पूर्व-आयोजना स्तरमा सुधार गर्न वा कम्तीमा पुनर्स्थापना गर्न सहयोग प्रदान गर्नु रहेको छ। प्रभावित सम्पत्तिको लागि प्रतिस्थापन मूल्यमा क्षतिपूर्तिको भुक्तानीका साथै थप सहायताहरू प्रदान गर्नु रहेको छ।

एसियाली विकास बैंकको सुरक्षण नीतिले अस्वैच्छक पुनर्वासका लागि मार्गनिर्देशन गरेको छ। आयोजना प्रभावित वा विस्थापित व्यक्तिहरूलाई उचित मुआब्जाको बावजुद पुनर्स्थापना र पुनर्वासलाई सम्बोधन गर्न अनिवार्य गरेको छ।

सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देश्यीय आयोजना तथा सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजना

१. पृष्ठभूमि

सप्तकोशी नदी:

सप्तकोशी नदी सातवटा शाखा नदीहरू मिसिएर बनेको नेपालको एक प्रमुख नदी हो। यी शाखा नदीहरूमध्ये सुनकोशी, अरूण र तामाकोशी तीन नदीहरूको उद्गमस्थल छिमेकी राष्ट्र चीनको तिब्बत हो भने इन्द्रावती, लिखु, दूधकोशी र तमोरको उद्गमस्थल नेपाल हो। सप्तकोशी नदी छिमेकी राष्ट्र भारतको कुर्सेला स्थित गंगा नदीमा गई समाहित हुन्छ।

पूर्व अध्ययनहरू:

(क) भारत सरकारबाट भएको अध्ययन: सन् १९४६ मा भारत सरकारबाट सप्तकोशी उच्च बाँध आयोजनाको अध्ययनका लागि स्थलगत सर्वेक्षण भएको थियो। यस सर्वेक्षणको आधारमा सन् १९८१ मा भारत सरकारद्वारा आयोजनाको सम्भाव्यता अध्ययन प्रतिवेदन तयार पारिएको थियो। उक्त प्रतिवेदनमा सप्तकोशी उच्च बाँधबाट नेपाल र भारत दुवै देशलाई सिंचाई, विद्युत उत्पादन र बाढी नियन्त्रणबाट हुने फाइदाहरूको बारेमा उल्लेख छ।

(ख) नेपाल सरकारका लागि जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग संस्था (JICA) बाट भएको अध्ययन: सन् १९८५ मा जाईकाको सहयोगमा नेपालले कोशी नदी वेसिनको जलश्रोत विकास सम्बन्धी गुरुयोजना तयार गर्दा यस योजनाको साथै सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजनालाई पनि प्राथमिकता दिई विकास गर्न सिफारिश गरिएको थियो। उक्त गुरुयोजनाको प्रतिवेदन अनुसार डाइभर्सन आयोजनाबाट विद्युत उत्पादनका साथै कमला नदीको दुवै किनारमा रहेका भूभागमा समेत सिंचाई सुविधा पुग्ने र कमला नदीको तल्लो तटमा बाढी नियन्त्रण हुने समेत उल्लेख गरिएको छ।

वर्तमान अध्ययन कार्यको लागि संस्थागत व्यवस्था:

सन् १९९१ मा नेपालका तत्कालिन सम्माननीय प्रधानमन्त्रीज्यूको भारत भ्रमणको अवसरमा यस आयोजनाको प्राविधिक विवरणहरूलाई अन्तिम स्वरूप दिन आवश्यक भएकोले संयुक्त रूपमा स्थलगत सर्वेक्षण गरी विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्न सहमती भए अनुरूप आयोजनाको स्थलगत सर्वेक्षण कार्यको कार्यविधि तथा आयोजनाबाट प्राप्त हुने विभिन्न लाभहरूको मूल्याङ्कन गर्ने सिद्धान्तहरू तयार गरी विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार गर्न नेपाल-भारत संयुक्त विशेषज्ञ टोली गठन भएको थियो। सन् १९९२ मा उक्त टोलीको काठमाडौँमा बसेको प्रथम बैठकबाट दुवै देशका विद्युत, सिंचाई तथा बाढी नियन्त्रणका आवश्यकताहरू पूर्ति गर्ने हिसाबले आयोजनाको सम्पूर्ण पक्षहरूको अध्ययन/सर्वेक्षण गर्ने सहमति भएको थियो।

तत्पश्चात उक्त टोलीको विभिन्न समयमा बसेको बैठकहरूमा सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजनाबाट मात्रै कोशी नदी पश्चिमदेखि पर्सा जिल्लासम्म अर्वास्थित सम्पूर्ण सिंचाइयोग्य भूभागमा भरपर्दो सिंचाइ गर्न नसकिने अवस्था भएकोले उक्त भूभागमा सिंचाइ सुविधा पु-याउनका लागि सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजनाको पनि साथ साथै अध्ययन गर्ने र यी दुवै आयोजनाहरूबाट प्राप्त हुने सिंचाइ, विद्युत तथा बाढी नियन्त्रणका लाभहरूको यथोचित मूल्यांकन गर्ने र सप्तकोशी आयोजनाको निर्माण पश्चात नियन्त्रित पानीबाट हुनसक्ने जलपरिवहनको समेत अध्ययन गर्ने सहमती भए अनुसार नेपाली पक्षबाट तयार गरेको प्रारम्भिक प्रतिवेदन (Inception Report) लाई संयुक्त विशेषज्ञ टोलीको चौथो बैठक (अक्टोबर, २००१) मा अन्तिम स्वरूप दिईएको थियो ।

उक्त प्रतिवेदन अनुसार स्थलगत कार्यहरू सञ्चालन गर्न नेपाल तथा भारत सरकारबीच सन् २००४ जुन २१ मा पत्रहरू (Letter of Exchange) आदान प्रदान भई कार्यहरू अगाडि बढाउन भारत सरकारको अनुदान सहयोगमा नेपाल-भारत संयुक्त आयोजना कार्यालय सप्तकोशी-सुनकोशी अन्वेषण (JPO-SKSKI) को स्थापना सन् २००४ अगस्ट १६ मा नेपालको विराटनगरमा भएको छ । दुवै देशका प्राविधिकहरू सम्मिलित उक्त कार्यालय अन्तर्गत डिभिजन कार्यालयहरू धरान र जनकपुरमा स्थापना गरी तीस (३०) महिना भित्र अध्ययन कार्य सम्पन्न गरिने लक्ष्य राखिएको थियो । विभिन्न असहज परिस्थितिले गर्दा समयमा कार्य सम्पन्न गर्न नसकेकोले पटक-पटक गरी आयोजनाको समयावधि संयुक्त विशेषज्ञ टोलीको सत्रौँ बैठकमा सहमति भए अनुरूप सन् २०२६ मार्च ३१ सम्म कायम रहेको छ ।

२. वर्तमान अध्ययनका उद्देश्यहरू

- आयोजनाहरूसँग सम्बन्धित सबै पक्षलाई मध्यनजर गरी आयोजनाहरूको सामाजिक, वातावरणीय, प्राविधिक र आर्थिक दृष्टिकोणबाट सम्भाव्य भए / नभएको यकिन गरिनेछ ।
- सिंचाइ, विद्युत उत्पादन, जलपरिवहन र बाढी नियन्त्रण कार्यहरूबाट दुवै देशलाई प्राप्त हुने लाभहरूको आँकलन गरिनेछ ।
- आयोजनाहरूको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक लागत अनुमान तयार गरिनेछ ।

३. वर्तमान अध्ययनका कार्यक्षेत्र

वर्तमान अध्ययन कार्यक्षेत्र अन्तर्गत सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजना तथा सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजनाहरूको विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (डि.पी.आर.) तयार गर्नका लागि मुख्य रूपमा तपसिलका अध्ययन सर्वेक्षण कार्यहरू गरिनेछः-

- सप्तकोशी, सुनकोशी र कमला नदीमा उपयुक्त बाँध स्थलहरूको पहिचान गरी ती स्थलहरूमा सर्वेक्षण तथा अन्वेषण कार्यहरू गर्ने ।
- सिंचाइ कार्यको लागि सप्तकोशी र कमला नदीमा ब्यारेजको लागि उपयुक्त स्थानहरूको पहिचान गरी ती स्थलहरूमा सर्वेक्षण तथा अन्वेषण कार्यहरू गर्ने ।
- आयोजनाहरूको विभिन्न संरचना रहने स्थानहरूको स्थलगत नापी नक्सा तयार गर्ने ।
- भूकम्पबाट पर्न सक्ने जोखिमको लेखाजोखा गर्ने र भूकम्पीय प्रतिरोधात्मक क्षमता भएका संरचनाहरू निर्माणको लागि आवश्यक अध्ययन गर्ने ।
- नेपाल तथा भारतमा यी आयोजनाहरूबाट हुन सक्ने सिंचाइ क्षेत्रको पहिचान गरी ती क्षेत्रहरूको अध्ययन गर्ने ।
- आयोजनाहरूले पार्न सक्ने वातावरणीय प्रभावको मूल्याङ्कन गर्ने र वातावरणीय प्रभाव व्यवस्थापनको योजना तयार गर्ने ।
- आयोजनाहरूको सामाजिक तथा आर्थिक पक्षहरूको अध्ययन गरी आयोजनाहरूले असर पार्ने क्षेत्रका जनताको लागि पुनर्वास तथा पुनर्स्थापनाको योजना तयार गर्ने ।
- सप्तकोशी नदीबाट भारतको कुर्सेलासम्म जोड्ने जलमार्ग सम्बन्धी अध्ययन गर्ने ।
- आयोजनाहरूबाट हुने अन्य फाईदाहरूको आँकलन गर्ने ।
- आयोजनाहरूको आर्थिक तथा वित्तीय विश्लेषण गरी लागत तथा लाभको लेखाजोखा (Cost Benefit Analysis) तयार गर्ने ।

४. आयोजनाका प्राविधिक विवरणहरू

क. सप्तकोशी बहुउद्देशीय आयोजना

संयुक्त जलस्रोत समिति जे.सि.डब्लु.आर.को नवौँ बैठकको निर्देशन बमोजिम आयोजनाबाट तयार गरिएको परिमार्जित प्राविधिक विवरण (Revised Technical Parameters) सम्बन्धी अध्ययनको प्रतिवेदन माथि नेपाल - भारत संयुक्त विशेषज्ञ टोलीको सत्रौँ बैठक (मिति २०८० आश्विन २२-२४) मा विस्तृत छलफल भई आयोजनाको मुख्य-मुख्य परिमार्जित प्राविधिक विवरणहरू निम्नानुसार कायम गरिएका छन्ः-

१. बाँध	स्थल	:	बराहक्षेत्र मन्दिरबाट १.६ कि.मि. उत्तर तर्फ सप्तकोशी नदीमा
	किसिम	:	काँक्रेट/रकफिल
	उचाई	:	२३२ मिटर (भुईँमुनिको चट्टान सतहबाट) २०३.५ मि. (नदीको पिँध सतहबाट)
२. जलाशय	पानीको अधिकतम सतह (Maximum Water Level)	:	३०४.८० मिटर (समुद्री सतहबाट)
	पानी जम्मा रहने सतह (Full Reservoir Level)	:	२९९ मिटर (समुद्री सतहबाट)
	जलाशयको कुल (Gross) सञ्चित क्षमता	:	७.७७२ अर्ब घनमिटर
	प्रयोगमा ल्याइने पानीको परिमाण (Live Storage)	:	३.९२२ अर्ब घनमिटर
	प्रयोगमा नल्याइने पानीको परिमाण (Dead Storage)	:	३.८५० अर्ब घनमिटर
३. विद्युत क्षमता	जडान क्षमता	:	१२५.५३ वर्ग किलोमिटर पानी जम्मा रहने सतहमा (At FRL)
	वार्षिक ऊर्जा उत्पादन	:	१०.०९३ अर्ब युनिट (बाँध विद्युतगृहबाट)
४. सिंचाइ	खुद सिञ्चित क्षेत्रफल	:	३.४१४ लाख हेक्टर (नेपाल) र ३.८३७ लाख हेक्टर (भारत)

सप्तकोशी आयोजनाको डुवान क्षेत्र

प्रस्तावित सप्तकोशी उच्च बाँध बहुउद्देशीय आयोजनाको बाँध स्थल धनकुटा जिल्लाको साँगुरीगढी गाँउपालिका १० र उदयपुर जिल्लाको वेलका नगरपालिका ७ को सिमाना भइ बग्ने सप्तकोशी नदीको सुनाखम्बी भन्ने क्षेत्रमा पर्दछ । हालसम्मको प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार समुन्द्र सतहबाट ३०४.८ मिटर सम्म पानीको अधिकतम सतह रहने गरी अग्लो बाँध निर्माण गर्दा १४८.८० वर्ग कि.मि. क्षेत्र डुवान भइ कोशी प्रदेशका निम्नानुसारका जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूका आंशिक भूभाग डुवान हुन सक्ने देखिएको छ ।

प्रारम्भिक अध्ययन अनुसार आंशिक भू-भाग डुवान हुन सक्ने जिल्ला तथा स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.स.	जिल्ला	गाउँ/नगर पालिका-वार्डहरू
१	भोजपुर	आमचोक - ७,८,९,१० अरुण - १, ४,५,६,७, हतुवागढी - १,४,५,६,७,८,९, पौवादुडमा - ५,६ षडानन्द - ६,७,११,१२
२	धनकुटा	चौबिसे - ५, छथर जोरपाटी - ३,४ धनकुटा - ८,९ सहिदभूमि १,२,३,४,५,६,७ महालक्ष्मी - ४,५,६ पाख्रिबास - ५,६,८,१० साँगुरीगढी - १,२,३,७,८,९,१०
३	खोटाङ	वराहपोखरी - १,२,४,५ दिप्रुङ चुइचुम्मा - ४ हलेसी तुवाचुङ - २,३,५,८,११ जन्तेढुंगा - १,२ खोटेहाड - ९
४	संखुवासभा	चैनपुर - १०,११ धर्मदेवी - ७,८ खाँदबारी - २,८,९ पाँचखपन - ४
५	उदयपुर	बेलका ५,६,७ चौदण्डीगढी - १,८ रौतामाई - ३,५ ताप्ली - १,४,५ त्रियुगा - १,४,१५, कटारी - १०, लिम्चुङखुङ - १,२,४,५

ख. सुनकोशी स्टोरेज कम डाइभर्सन आयोजना

नेपाल सरकारका लागि जापान अन्तर्राष्ट्रिय सहयोग नियोग (JICA) ले सन् १९८५ मा तयार गरेको कोशी बेसिनको जलस्रोत विकास सम्बन्धी गुरुयोजनाको प्रतिवेदनमा आधारित मुख्य प्राविधिक विवरणहरू निम्नानुसार रहेका छन् :

सुनकोशी डाईभर्सन आयोजना

क)	बाँधस्थल	:	खोटाङ जिल्लाको हलेसी तुवाचुङ न.पा. १ र उदयपुर जिल्लाको कटारी न.पा. १४ को सिमाना भइ बग्ने सुनकोशी नदीको कुरुलेघाट स्थानमा
ख)	बाँधको उचाइ	:	४८.९ मि. अग्लो (नदीको पीँधमुनिको चट्टानको सतहबाट)
ग)	सुनकोशी नदीको पानी कमला नदीमा खसाल्नको लागि डाइभर्सन सुरुङ्गको लम्बाइ	:	२१ कि.मि.
घ)	बिद्युतगृहको स्थान र जडान क्षमता	:	उदयपुर जिल्लाको खाडिखोपमा र ६१.४ मेगावाट

कमला बाँध

क)	बाँधस्थल	:	उदयपुर जिल्लाको कटारी न.पा. १ र धनुषा जिल्लाको गणेशमान चारनाथ न.पा. ५ को सिमाना भइ बग्ने कमला नदीमा
ख)	बाँधको उचाइ	:	५१ मिटर (नदीको पीँधमुनिको चट्टानको सतहबाट)
ग)	जलाशयमा पानीको अधिकतम सतह	:	१७८ मिटर समुद्र सतहबाट
घ)	जलाशयको कुल (Gross) सञ्चित क्षमता	:	४९.३ करोड घनमिटर
ङ)	जलाशय क्षेत्र	:	४४ वर्ग कि.मि.
च)	बिद्युतगृहको जडान क्षमता	:	३२ मेगावाट
छ)	उत्तरायणी ब्यारेज स्थल	:	कमला बाँधस्थलबाट ७ कि.मि. नदीको तल्लो तटीय क्षेत्रमा
ज)	खुद सिञ्चित क्षेत्रफल	:	१,७५,१०० हेक्टर (नेपालतर्फ)

माथि उल्लेखित प्राविधिक विवरणहरू हालसम्म भएका अध्ययनहरूमा आधारित छन् र आयोजनासँग सम्बन्धित परिष्कृत विवरणहरू विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (Detail Project Report) बाट यकिन हुनेछ ।